

A védtelen elem

Az anyag fogalma, rendezőelve indította útjára azt az elképzelést, amely megvalósulása során *A védtelen elem* címmel alakult kiállításra a budapesti Fészek Galériában. Az újabb kori művészetben vissza-visszatérő, napjainkban gyakori jelenség, hogy egy-egy művészeti megmozdulás vezérlője nem csupán a parttalan művészet maga, hanem valamilyen koncepció. Ez elválaszt, megkülönböztet, kiemel. A koncepció már önmagában is megmérettetésre érdemes tényező: az adott közegben, időszakban miért az, ami? És a miértek és a válaszok megfogalmazása után mérlegelhető, beavalt-e, ami ígértetett, s ha igen, mi végre? A védtelen elem meghatározással elének tárt alapeszme költői töltetű, bonyolult rétegződésű, többértelmű kifejezés: utalhat a megmunkált, az átalakított alapanyagra, a megmunkálás kényszerére, és az e kényszer révén létrejött be-

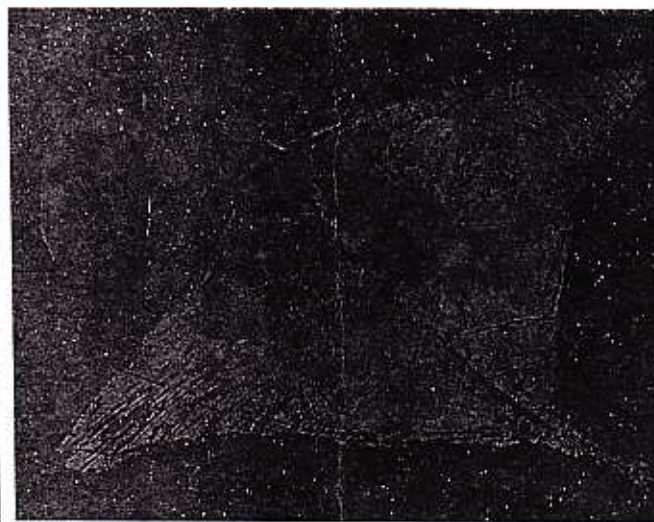
avatkozás során lezajló ronsolódásra éppúgy, mint az átvitt értelmű, de gyakran, egyre gyakrabban átélhető kiszolgáltatottságra is. A védtelenség ugyanakkor tüstént felveti az ellentét-elem, a védettség, a védelmezés problematikáját is, amelyet e kiállítás létrehozásával, létével a művészek

azonnal megcáfolnak: márminthogy e fogalom tartalma már nem létezik, nem létezhet. Minden csak támadás, minden egy átfogó, lekesült vagy letargikus attak, a legapróbb, rezzenésnyi megmozdulás is magában rejtje az agressziót; az egykori védelmi akciók is támadássá alakultak. A *valamiét* vagy a *valami ellen* tragikus, élő dilemmája ez. A koncepció tehát reményeket keltőnek, megalapozottnak, lét-

jogosultnak, fontosnak volt ítéltető, s ennek a várakozásnak kellett megfelelniük a műveknek.

A koncepció művészi megjelenítése kapcsán szőtt feltételezés-rendszerünk szükségszerűen homályos és szövevényes: nem használhatjuk már a hagyományos fogalmakat, kategóriákat. Művészetkritikai közhely, hogy a festő, a szobrász, a grafikus, az iparművész meghatározások ma már használhatatlanok. Mint ahogy lejárt a festmény-, a grafika-, a plasztika-, a dombormű-definíció szavatoossági ideje is; anyagi alakítások, tárgyalakítások és -alkotások és beavatkozások, nyomokat őrző felületek, ezek lenyomatai vetették át a hagyományos műtárgyak helyét. Ezt tanúsította a négy művész kiállítása is: az anyaghasználat módzatái, az eszközök és a kifejezések, megjelenítések a legváratlanabb metszéspontokon találkoztak. Mintha a műfajátalakulások-átűnések, a kategóriamódosulások-felszivódások, az anyaghasználati módszerek

Záborszky Gábor: Ösmadár, alumínium, carborandum, 80 × 60 cm, 1987

felfejtése során is ott lehetett volna a kiállítás címével választott kifejezés: minden elem védtelen, még a fogalmiak is. Vagy csak arról lett volna szó, hogy a kiállítás műveinek anyagai között felfedezhető búzakalász, fémlemez, poliészter, üveg akaratanak engedelmeskedve az elemek alakítják, formálják át észrevétlenül az alkotót és a befogadót is? Mert a szándékok felől közelítve átérezhettük a keményn, racionálisan vezérelt gyengéd kéz alakítását például az üvegeken, a véletlenszerűségeket, az esetlegességeket is felmutatni vágyást a dombormű-képeken s a beavatkozás, az anyag megsértésének félelmét a nyomatdúcokon és a nyomatokon, ám de ugyanúgy ezek visszahatását is.

Talán nem tűnik direkt belemagyarázásnak a tétel:

a védtelenség felismert félelme fogta össze a bemutatott kollektív műveit, a más és más hangon, más és más szólamban megszólaltatott alkotásokat. *Záborszky Gábor* meditatív, *Buczkó György* fantáziadúsan tárgyszerű, *Paizs László* érzéken plasztikus, *Wagner János* lírai szemlélettel formálta, alakította kompozícióit. Záborszky sejtette, Buczkó tudta, Wagner átérezte a félelmet, Paizs fenyegettetett. A feltételezések, a kijelentések, a megérzések, a figyelmeztetések hálójában különös módon mégsem az anyagra, a védtelen anyagra került a hangsúly: a négy művész kiállításán a középpontba különös módon, a koncepción kívüli véletlen játékának köszönhetően, de végül is az alapelv lényegét megvilágítón a madár került, az em-

lékek árnyán átsuhanó madár, a lecsapásra készülő madár, az elvágódás madara; Wagner János pozitív-negatív összevetésében, Paizs László látomászerű megjelenítésében, Záborszky Gábor lehetetfinom rögzítésében.

Befejezésül a katalógusban közölt egyik bevezető szöveg *Nagy Boldizsár* által írt részletére, kulesmondatra hívjuk fel a figyelmet. Így szól: „A jó mesterek... az uralom és a kívülállás közötti közvetítéseket keresik.” Az uralom és a kívülállás között: jó, védett mezsgye lenne ez, jó a műveknek, művészeknek, jó a műélvezőknek egyaránt. Ez a szépen kinyilvánított, művekben is megfogalmazott szándék volt a négy művész kiállításának egyik fő tanulsága. (Észek Galéria, 1988. XI. 22 XII. 9.)

Wehner Tibor